

ЕВТАНАЗІЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

EUTHANASIA IN UKRAINE: LEGAL ASPECTS OF LEGALIZATION

Подковенко Т.О.,
к.ю.н., доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права
Тернопільський національний економічний університет

Созанська Т.І.,
студентка

Тернопільський національний економічний університет

У статті розглядаються правові аспекти проблеми евтаназії в контексті права на життя. Досліджено поняття евтаназії та виділено основні кваліфікувальні ознаки цього поняття. Проаналізовано особливості правового визнання евтаназії у світі. Обґрунтовано власне ставлення до можливості закріплення права на розпорядження власним життям в Україні.

Ключові слова: евтаназія, смерть, життя, право на життя, хвороба, невиліковно хвора людина, пацієнт, медичний працівник, правові норми, право.

В статье рассматриваются правовые аспекты проблемы эвтаназии в контексте права на жизнь. Исследовано понятие эвтаназии и выделены основные квалифицирующие признаки данного понятия. Проанализированы особенности правового признания эвтаназии в мире. Обоснованно собственное отношение к возможности закрепления права на распоряжение собственной жизнью в Украине.

Ключевые слова: эвтаназия, смерть, жизнь, право на жизнь, болезнь, неизлечимо больной человек, пациент, медицинский работник, правовые нормы, право.

In the article the legal aspects of problem of euthanasia are examined in the context of right on life. Such attention to this topic, which is evident in recent years, due to many factors including: the progress of medicine, which has made great strides in the field of critical care medicine and transplantation, development of new life-support techniques that make it possible for a long time to fight for the life of the patient; ambiguous situation with the disease, including those with severe, incurable diseases, some problems with the functioning of medical institutions with quality medications provision, the relevant discussions at international level and some changes in our ideological orientations, and etc. That is what caused the increased interest in euthanasia, which is undoubtedly one of the most controversial and unresolved medical and deontological, religious, ethical and legal problems.

The concept of euthanasia is investigational and the basic characterizing signs of this concept are distinguished. In modern science the phenomenon of euthanasia is classified depending on a method by her realizations on active and passive, that also names the method of gap-filling and set aside syringe. Under a concept "active euthanasia" understands realization of certain actions, introductions of medicinal facilities, which accelerate the offensive of mortal end. In turn a concept "passive euthanasia" is embrace procedure of the non-use of facilities and non-fulfillment of medical manipulations that would support set time life seriously sick patients.

Another classification of euthanasia comes true depending on will of patient. On this criterion euthanasia is divided into voluntarily (that comes true after the free consent of man), involuntarily (that comes true without the consent of man) and force (that comes true without regard to will of man).

In our view, it is justified that today the inadmissibility of euthanasia in our country is considered the norm medical practice. Taking into account all arguments for and against euthanasia, the author justified his own attitude to the possibility of securing the right to dispose of his life in Ukraine.

Key words: euthanasia, death, life, right to life, illness, terminally ill person, patient, medical professional, legal, and law.

Проблеми правового статусу фізичної особи, реально-го забезпечення її прав і свобод мають особливо велике значення в сучасних умовах демократизації суспільного життя і складних процесах глобалізації. Ці позитивні зміни підтверджуються закріпленням основоположних прав людини та громадянина в основних правових документах, зокрема в Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р., Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 р. (міжнародне законодавство), у Конституції України (внутрішнє законодавство). Універсальність прав людини, їх визнання й закріплення на міжнародному та національному рівнях ставить перед сучасним суспільством підвищені вимоги щодо їх гарантування.

Головним, фундаментальним правом людини, що посідає особливе місце серед особистих немайнових прав, які забезпечують природне існування фізичної особи, є право людини на життя. Стаття 3 Конституції України зазначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, відповідно до ст. 27, кожна людина має право на життя й ніхто не може бути свавільно позбавлений життя [1]. Ці конституційні положення відображають загальноєвропейський підхід до правового регулювання здійснення евтаназії, який полягає в тому, що жодна людина не може бути умисне позбавлена життя інакше, ніж

на виконання вироку суду, винесеного після визнання її винною в учиненні злочину, за який законом передбачено таке покарання [2].

Право на життя також гарантується положеннями Цивільного кодексу України: «Фізична особа має невід'ємне право на життя. Фізична особа не може бути позбавлена життя. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя» [3]. А ст. 52 Основ законодавства про охорону здоров'я України передбачає, що медичні працівники зобов'язані надавати допомогу в повному обсязі хворому, який знаходиться в критичному для життя стані. Пункт 2 ст. 52 забороняє пасивну евтаназію, а п. 3 ст. 52 забороняє й активну евтаназію, де зазначається, що медичним працівникам «забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань» [4].

Фундаментальний характер цінності людського життя щодо всіх правових і моральних реалій зводить будь-яке суспільно-правове питання (наприклад, допустимість абортів, смертної кари, можливості клонування людини), що в тому чи іншому аспекті стосується права на життя, в ранг загальнолюдських, глобальних проблем. Проте в сучасний період склалася парадоксальна ситуація: цінність життя людини як особистого немайнового блага зростає, що призвело до міжнародного та національного правово-

го закріплення норм, які забезпечують усебічний захист життя, тоді як життя окремої людини день за днем знецінюється [5, с. 60].

Про це свідчить активізація обговорення проблеми права людини на смерть і величезний інтерес до питання евтаназії. Така увага до цієї теми останнім часом пояснюється багатьма чинниками, серед яких – прогрес медицини, яка досягла великих успіхів в галузі реаніматології і трансплантології, освоєнні нових методик життєзабезпечення, що дають можливість протягом тривалого часу боротися за життя пацієнта; неоднозначна ситуація із захворюваністю, в тому числі й із тяжкими, невиліковними хворобами; певні проблеми з функціонуванням лікарських установ, із якісним медикаментозним забезпеченням; відповідні дискусії на світовому рівні та певні зміни в наших ідеологічних орієнтирах тощо. Саме цим і викликаний підвищений інтерес до евтаназії, яка безперечно є однією з найбільш спірних і невіршених медико-деонтологічних, релігійно-етичних і юридичних проблем сучасності.

Правові, філософські, етичні та медичні аспекти евтаназії досліджували такі вітчизняні й зарубіжні науковці (їхні праці стали методологічною основою написання статті): Е. Алахвердієва, Г. Анікіна, Т. Воскобійник, Д. Голопапа, О. Котуха, С. Лозінська, Н. Мяловицька, Л. Ольховик, Ю. Панохіна, Р. Стефанчук, В. Харчук, М. Чорнобровий, М. Чумак, А. Шпачук та інші.

Актуальність дослідження полягає в тому, що, попри велику кількість сучасних напрацювань із питань евтаназії, дуже багато правових та етико-філософських проблем залишаються нерозв'язаними. Сучасні науковці й досі не можуть дійти згоди щодо легалізації евтаназії в Україні й закріплення цього явища на законодавчому рівні.

Аналізуючи історичні джерела, можна переконатися в тому, що явище евтаназії було наявне ще в Спарті, де чітко задокументовано акти вбивства новонароджених хворих і немічних немовлят шляхом залишення їх у горах за містом як поживу хижим звірам. Така ж доля очікувала і старих, нездатних до воєнних дій людей [6]. У Законах XII таблиць була здійснена легалізація евтаназії шляхом закріплення можливості позбавляти життя неповноцінних новонароджених. Загалом в античний період сформовано дві моделі поведінки щодо евтаназії. Закони Хаммурапі відображають першу модель такої поведінки, що базувалась на принципі таліону. У документі визначалися високі професійні вимоги до лікаря, зокрема гарантувалася висока винагорода в разі вдалого лікування або суворе покарання в разі невдачі. Дії лікаря, який позбавив життя свого пацієнта, навіть за його бажанням, тлумачилися як невідале лікування, за яке передбачалося покарання. Клятва Гіппократа є зразком другої моделі поведінки, що базувалась на почутті моральної відповідальності за свої дії, беззаперечної поваги до людського життя від моменту зачаття й була певним гарантом безпеки пацієнта. У ній, зокрема, йшлося: «... нікому, навіть за бажанням, не дам смертоносної отрути, і нікому не буду її радити ... в чистоті та непорочності проводитиму своє життя й діяльність...» [6].

У 1920 р. в Німеччині видано книгу Альфреда Хоча й Карла Біндінга «Дозвіл позбавити життя», у якій зазначалося, що в окремих випадках лікарі під дуже суворим контролем усе-таки повинні допомагати пацієнтам умерти. У 1935 р. у Великобританії створено Товариство евтаназії, основною метою якого була пропаганда цього засобу допомоги безнадійно хворим. У жовтні 1939 р., після початку Другої світової війни, у нацистській Німеччині, де названа книга Альфреда Хоча й Карла Біндінга, на жаль, стала певною ідеологічною платформою, приймається й офіційне, умовно кажучи, первісне рішення про можливість застосування цієї процедури для хворих та інвалідів без їхньої згоди. Ця державна програма називалася «Акціон Т4» і мала на меті знищення «життів, що «не відбулися», спочатку була розрахована на новонароджених і ма-

лолітних із ознаками слабоумства, фізичного каліцтва або іншими ознаками, які були спеціально зазначені в переліку міністерства охорони здоров'я. Пізніше, на наступному етапі, цю програму нацисти поширили практично на всіх інвалідів. Можна допустити, що така практика призвела до того, що після закінчення Другої світової війни цю проблему довгі роки не обговорювали [7].

Уперше поняття «евтаназія» ввів Ф. Беконом у праці «Про гідність і примноження наук» у 1605 р. [8, с. 268]. Однак варто зазначити, що Ф. Бекон під евтаназією розумів не вбивство хворого для звільнення його від страждань, а надання ефективного знеболення із цією самою метою. Основні ідеї Ф. Бекона полягають у тому, щоб лікар не відсторонювався від безнадійно хворого пацієнта, а був із ним до останніх днів життя, полегшуючи його муки. Тому не варто говорити про Ф. Бекона як про основоположника евтаназії, в яку вкладають теперішній зміст.

Сучасна наука пропонує нам багато визначень поняття «евтаназія». У Британській енциклопедії евтаназія називається «милосердне вбивство» (Mercy killing) – це дія чи практика, спрямована на отримання безболісної смерті осіб, які страждають від болю під час невиліковних хвороб чи фізичних розладів [9]. На думку Г. Анікіної, під евтаназією варто розуміти свідому діяльність медичного працівника, яка здійснюється у формі дій або бездіяльності і спрямована на припинення життя безнадійно хворого, з метою припинення його нестерпних страждань, викликаних невиліковою хворобою, у відповідь на наполегливе та неодноразове прохання хворого або його найближчих родичів, які повністю, об'єктивно і своєчасно поінформовані про наслідки таких дій [10]. Р. Стефанчук визначає, що евтаназією є свідомо й умисно вчинювана поведінка (дія, бездіяльність чи рішення) медичного працівника, що спрямована на припинення нестерпних фізичних чи психічних страждань пацієнта і здійснюється за неодноразовим та однозначним проханням пацієнта чи його законного представника, які повністю, об'єктивно і своєчасно інформовані про наслідки такого втручання з метою припинення страждань, що має результатом смерть пацієнта [11, с. 305].

Ю. Павлова обґрунтовано звернула увагу на те, що аналіз категорії «евтаназія» для юриста не може обмежуватися значенням «легка, безболісна смерть»; тут велике значення має те, що така смерть відповідає внутрішній волі й волевиявленню помираючого (його родичів) і відбувається за допомоги медичного працівника [12].

Отже, проаналізувавши вищенаведені визначення евтаназії, можна виділити основні кваліфікаційні ознаки цього поняття:

- 1) хворий повинен відчувати нестерпні страждання, викликані невиліковою хворобою;
- 2) дії, спрямовані на завдання смерті пацієнта, повинні здійснюватись виключно медичним працівником, а не будь-якою іншою особою;
- 3) смерть як кінцева мета здійснення евтаназії має бути безболісною;
- 4) евтаназії повинні передувати неодноразові та наполегливі прохання самого хворого або його близьких родичів, які мають бути об'єктивно, вчасно й повно проінформовані про всі наслідки таких дій;
- 5) єдиною метою евтаназії є припинення страждань хворого.

У сучасній науці явище евтаназії класифікують залежно від способу її здійснення на активну та пасивну, які також називають методом наповненого й відкладеного шприца. Під поняттям «активна евтаназія» розуміють здійснення певних дій, введення лікарських засобів, які пришвидшують настання смертельного кінця. У свою чергу, поняттям «пасивна евтаназія» охоплюється процедура незастосування засобів і невиконання медичних маніпуляцій, які підтримували б певний час життя важкохворого пацієнта [13, с. 360–361].

Деякі науковці вважають, що лише активна евтаназія може бути розцінена, власне, як справжня евтаназія, а пасивна взагалі не може розглядатися як різновид евтаназії, оскільки за своєю природою такі дії медичного працівника спрямовані безпосередньо не на завдання смерті невиліковно хворій особі, а лише на позбавлення її від страждань. Однак існують категоричні позиції стосовно пасивної евтаназії. Польський державний консультант у галузі паліативної медицини Яцек Ючак вважає, що найголовнішим є мотив такої діяльності, а не використання чи припинення такої діяльності [14]. Негативне своє ставлення щодо пасивної евтаназії висловлював і Тадеуш Бжезіцький, який писав: «Пасивна евтаназія – це необґрунтоване медичне припинення лікування з метою прискорення смерті, мотивоване співчуттям до того, хто страждає» [15, с. 219].

Ще одна класифікація евтаназії здійснюється залежно від волі пацієнта. За цим критерієм евтаназію ділять на добровільну (та, що здійснюється за вільною згодою людини), недобровільну (та, що здійснюється без згоди людини) і примусову (та, що здійснюється попри волю людини).

Перша у світі спроба легалізації евтаназії була здійснена в 1906 р. у штаті Огайо (США). Але законодавчі збори проголосували проти законопроекту. Із 1998 р. у штаті Орегон (США) діє Закон, який дозволяє активну евтаназію, однак здійснення евтаназії ускладнено деякими юридичними формальностями [16, с. 25].

Перший у світі закон «Про право людини на смерть» прийнято в 1977 р. у штаті Каліфорнія (США). У разі дотримання переліку визначених обов'язкових умов і суворого контролю самогубство за лікарського сприяння не переслідується та не є караним за законодавством штатів Північної Кароліни, Юти, Вайомінгу. У штаті Індіана діє так званий прижиттєвий заповіт, у якому пацієнт офіційно підтверджує своє бажання на те, щоб його життя не підтримувалося штучним шляхом за певних обставин.

В Австралії закон про евтаназію запропонований членом парламенту як «біль про права невиліковно хворих» у 1995 р. І хоча цей закон був прийнятий у липні 1996 р., однак через те, що ідея проекту суперечила позиції Австралійської медичної асоціації й суспільних груп, які захищають право на життя, він був скасований за дев'ять місяців.

У 2002 р. в Нідерландах прийнято Закон «Про припинення життя за бажанням чи допомогою в самогубстві». Варто зазначити, що Нідерланди є єдиною країною у світі, де відкрито практикують як самогубство за допомогою лікаря, так і добровільну активну евтаназію. Восени 2016 р. уряд Нідерландів почав розробляти законопроект, який би легалізував самогубство серед людей, які відчувають, що їхнє «життя завершено», але при цьому не обов'язково є невиліковно хворими [17].

Закон, яким надано дозвіл на евтаназію, прийнято й у Бельгії. Згідно із цим законом, право на евтаназію мають особи, які досягли вісімнадцятирічного віку. І якщо пацієнт не в змозі висловити своє прохання про евтаназію, це прохання може бути висловлене іншою особою.

У Швеції, Фінляндії та Швейцарії пасивна евтаназія шляхом «припинення безкорисної підтримки життя» не є протизаконною. У Колумбії також можна здійснювати за окремих обставин пасивну евтаназію.

В Англії, навпаки, після довгих обговорень прийнято закон про безумовну заборону будь-якої евтаназії, але, за неофіційними даними, пасивна евтаназія використовується на практиці британськими медиками як у випадку з новонародженими, так і в разі з людьми похилого віку.

У листопаді 2015 р. Бундестаг Німеччини проголосував за ухвалення закону, який дозволяє за низки умов допомагати людям добровільно піти із життя. Відповідно до закону, громадяни, в тому числі родичі невиліковно хворого, мають право сприяти проведенню евтаназії «на ін-

дивідуальній основі виходячи з альтруїстичних мотивів». Водночас положеннями закону забороняється сприяти евтаназії на комерційній основі й передбачено покарання порушнику до трьох років позбавлення волі.

Для Німеччини евтаназія є особливо делікатною темою, оскільки востаннє ця процедура була дозволена за нацистів. Тоді було страчено більше ніж 200 тисяч людей із фізичними вадами або захворюваннями психіки [18]. У Франції евтаназія також під заборону. Законодавча ініціатива 2004 р., котру мас-медіа кваліфікували як «легалізацію евтаназії», насправді є ідентичною п. 3 ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я, яка оспорує право пацієнта на вибір способу лікування чи відмову від такого.

Кримінальні кодекси Узбекистану, Грузії закріплюють кримінальну відповідальність за здійснення евтаназії [19]. В інших країнах світу, в тому числі й у країнах СНД, евтаназія знаходиться поза межами правової легалізації.

Окрім того, варто згадати Декларацію про евтаназію, прийняту 39-ою Всесвітньою медичною асамблеєю в Мадриді в жовтні 1987 р., положення якої наголошують: «Евтаназія як акт навмисного позбавлення життя пацієнта на його прохання або на прохання його близьких є неприпустимою, у тому числі й у формі пасивної евтаназії. Лікар зобов'язаний полегшити страждання вмираючому всіма доступними та легальними методами» [20].

Отже, аналіз законодавчого досвіду зарубіжних країн показує, що більшість країн світу кваліфікують евтаназію як злочин проти життя, але варто також звернути увагу на те, що громадськість зарубіжних країн поступово приймає евтаназію.

Щодо законодавчого регулювання евтаназії в Україні варто зазначити, що під час підготовки однієї з перших редакцій проекту Цивільного кодексу (далі – ЦК) України були спроби легалізувати пасивну форму евтаназії. Однак в остаточному варіанті цього кодифікованого акта такі пропозиції не були реалізовані. Натомість ч. 4 ст. 281 ЦК України містить положення, відповідно до якого «забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя» [3]. А це означає, що Україна чітко визначила своє негативне ставлення до можливості легалізації евтаназії. Така позиція законодавця є абсолютною виправданою й такою, що відповідає загальноєвропейському підходу.

Додаткова регламентація заборони здійснення евтаназії міститься в ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я, де чітко передбачено, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії.

Сьогодні питома вага прихильників активної форми евтаназії є незначною. Найбільш серйозними варто вважати аргументи, якими оперують прихильники пасивної евтаназії, а саме:

- 1) евтаназія застосовується з метою допомоги хворій людині позбутися страждань;
- 2) евтаназія все одно існує поза правовим полем, а спеціальний закон дозволить проконтролювати цей процес;
- 3) відмова від евтаназії може розглядатися як застосування до людини тортур, насильства, жорстокого й такого, що принижує гідність, ставлення;
- 4) людина має право на життя, а отже, і право розпоряджатися ним також їй належить. Неможливо собі уявити, що людина, маючи право на життя, не має права померти, що вона вільна на законних підставах розпоряджатися своєю власністю, але не своїм життям [21, с. 31–32];
- 5) безнадійно хвора людина могла б виступити як донор органів для пацієнтів, котрим життєво необхідно є трансплантація.

Прихильниками евтаназії є багато видатних медиків, зокрема Крістіан Барнард – людина, яка першою здійснила пересадку серця; Бернар Кушер – один із засновників міжнародної організації «Лікарі без кордонів» і міністр

охорони здоров'я Франції, який визнав, що прискорював настання смерті тяжкопоранених унаслідок військових дій у В'єтнамі та Лівані [22, с. 34].

Доцільність законодавчого закріплення евтаназії підтримує й низка науковців. Зокрема, О. Довбуш вважає за можливе вже нині законодавчо врегулювати в Україні процес обмеженої евтаназії, яка б не суперечила чинному законодавству, а також не зачіпала професійного гуманізму й етики медичних працівників [23, с. 123]. Найбільш аргументованою може вважатися позиція М. Малєїної, яка зазначає: «Видається, що в законі повинна бути дозволена й активна, і пасивна евтаназія. Вищою цінністю є реальне благополуччя людини» [21, с. 24].

У свою чергу, наведемо основні аргументи, які висувують противники евтаназії:

1) рішення про евтаназію може бути здійснено поспішно та незважено, оскільки в стані хвороби особа може не усвідомлювати повністю й об'єктивно наслідки своїх рішень і дій;

2) законодавче закріплення можливості евтаназії здійснить безпосередній вплив на суспільну свідомість;

3) узаконення евтаназії може сприяти зловживанням з боку медичного персоналу та призвести до небажання лікарів боротися за життя тяжко хворих пацієнтів, оскільки існуватиме законна можливість звільнення від відповідальності за такі дії;

4) евтаназія суперечить медичній етиці, оскільки лікар, який погодився на евтаназію, зраджує самому собі, клятві Гіппократа, яка спрямована на захист життя і здоров'я людини;

5) наявна можливість зловживання евтаназією з боку родичів хворого для їхнього збагачення за рахунок останнього шляхом прийняття спадщини тощо.

6) критерій невиліковності важко визначити тоді, коли можна чекати від науки зцілення від серйозних хвороб і зменшення страждань хворих.

Також у літературі нерідко науковці допускають можливість застосування евтаназії за умови чіткого дотримання спеціальних вимог, а саме:

– застосування цієї процедури тільки до повнолітніх дієздатних осіб, які є невиліковно хворими на термінальній стадії хвороби;

– перебування невиліковно хворого у свідомості, усвідомлення свого діагнозу та можливих результатів свого лікування,

– самостійності прийняття рішення про евтаназію через нестерпність страждань шляхом подання письмової заяви.

Сьогодні Україна знаходиться на II місці в рейтингу країн за темпами вимирання населення [24]. А також посідає одне з останніх місць серед рейтингу Європейських країн за тривалістю життя, відстаючи від інших країн європейської спільноти на 10 років [25]. Ми не можемо говорити про узаконення права на евтаназію зараз – у перехідний і доволі складний період для країни. Війна на сході України, незабезпечення державою належного рівня життя громадян, за якого придбання навіть базового набору ліків для більшості населення є величезним ударом по кишені, «старіння» населення України є тими чинниками, які сприяють вимиранню нації, а узаконення евтаназії

пришвидшить цей процес у декілька разів. Адже це дозволить не боротися за життя важкохворих пацієнтів, лікування яких вимагає шалених коштів і старань лікарів, позбутися від «неблагополучних верств населення» (безхатьки, наркомани, психічнохворі люди). А найголовніше – це чудова законна можливість прибрати легальним способом «незручних» для влади чи бізнесу людей, що в умовах сьогодення є явищем уже звичним.

Отже, з огляду на досвід зарубіжних країн узаконення евтаназії має свої переваги, зокрема припинення страждань невиліковно хворих людей, повна реалізація права на життя й можливість для таких пацієнтів стати донором для інших. Однак в умовах сучасної суспільно-політичної ситуації в Україні цей процес є неможливим у нашій країні, оскільки може стати (і стане) зброєю в руках впливових осіб. Насамперед нам потрібно побороти рівень корупції, який зараз залишається стабільно високим, підняти рівень правової культури та моральності населення, забезпечити лікарні й інші медичні центри достатньою кількістю лікарських засобів і апаратурою належного рівня для якісного медичного обслуговування населення, врешті-решт, забезпечити громадянам належний життєвий рівень, щоб евтаназія не була способом позбутися від проблем.

Ще у 50-х рр. минулого століття в Одесі академік В. Філатов, обговорюючи цю проблему з молодими лікарями, говорив, що люди «не заслужили» такого права. Люди за своєю природою злі, і їм не можна надавати можливість приймати такі рішення: сьогодні вони це зроблять із необхідності, а завтра – тому, що не захочуть допомагати або не зможуть як потрібно лікувати», підкреслював він [10].

Оскільки, головною причиною прохання хворого пришвидшити настання смерті є сильний біль, то, на нашу думку, лікар повинен допомагати йому за допомогою великого вибору знеболювальних препаратів, якими сьогодні здатна оперувати медицина, й особливою моральною підтримкою. За словами та вчинками лікаря завжди має бути надія.

Пошуки альтернативи евтаназії призвели до того, що останнім часом у світі створюються хоспіси, до персоналу яких входять лікарі, кваліфіковані психологи, котрі допомагають людям пережити останній етап їхнього життя. Україна не відстає від такої тенденції, і це є дуже правильний напрям, яким потрібно рухатись і надалі. На нашу думку, більш важливим, ніж право індивідуума на легку смерть, є його право на достойне, якісне життя, у тому числі й в умовах хвороби, яке б включало право на лікування за допомогою гуманних методів, що були б спрямовані на те, щоб полегшити страждання й допомогти померти спокійно та безболісно.

Як нам видається, цілком обгрунтовано, що сьогодні недопустимість евтаназії вважається в нашій країні загальноприйнятою нормою медичної практики. Ураховуючи всі аргументи за і проти евтаназії, ми визначили власне ставлення до проблеми можливості легалізації евтаназії в Україні, і воно є негативним. Натепер надання евтаназії правомірного характеру може потягнути за собою низку негативних наслідків. Окрім того, евтаназія як спосіб відходу із життя не узгоджується з моральними й релігійними поглядами, а також національними традиціями українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 року в редакції від 30 вересня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>.
2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року в редакції від 01 червня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV в редакції від 02 листопада 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII у редакція від 01 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
5. Пунда О.О. Право на життя / О.О. Пунда // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. – № 2(6). – С. 58–64.

6. Панюхіна Ю. Морально-правові аспекти евтаназії / Ю. Панюхіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/>.
7. Евтаназія: духовні, моральні та правові складові [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yurincom.com/>.
8. Бэкон Ф. О достоинстве и приумножении наук / Ф. Бэкон // Бэкон Ф. Сочинения : в 2 т. / Ф. Бэкон ; пер. сост., общ. ред. и вступ. ст. А.Л. Субботина. – М. : Мысль, 1977. – Т. 1. – 1977. – 560 с.
9. Encyclopedia Britannica: CD™97. – Chicago : Encyclopedia Britannica, cop. 1997.
10. Анікіна Г.В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні / Г.В. Анікіна // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 25–34. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>.
11. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : [монографія] / Р.О. Стефанчук ; за наук. ред. Я.М. Шевченко ; НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К. : КНТ, 2008. – 625 с.
12. Павлова Ю.В. Проблемы эвтаназии в праве / Ю.В. Павлова // Здравый смысл. – 2005. – № 3 (36).
13. Стеценко С.Г. Медицинское право / С.Г. Стеценко. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – С. 360–361.
14. Juczak J., Kryk OEmierci, "Poliyka", nr 32/1998.
15. Brzezicki T., Etyka lekarska, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2002. – P. 219.
16. Капинус О.С. Эвтаназия как социально-правовое явление : дисс. ... докт. юрид. наук / О.С. Капинус. – М., 2006. – 344 с.
17. Нідерланди можуть легалізувати евтаназію для людей, які не мають смертельних захворювань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/world/1569942-niderlandi-mojut-legalizuvati-evtanaziyu-dlya-lyudey-yaki-ne-mayut-smertelnih-zahvoryuvan.html>.
18. У Німеччині дозволили евтаназію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/world/3586321-u-nimechchyni-dozvolily-evtanazii>.
19. Ивченко О.С. Ответственность за эвтаназию по уголовному законодательству зарубежных стран (сравнительно-правовой анализ) / О.С. Ивченко // Юридическая наука и практика [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://pravgos.narod.ru/pravgosH/rules_criminal/ivchenko01_cr_0302.htm.
20. Декларація про евтаназію, прийнята 39-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Мадрид, Іспанія, жовтень 1987 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.medicusamicus.com/index.php?action=laws8>.
21. Малеина М.Н. Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита / М.Н. Малеина. – М. : МЗ Пресс, 2000. – 242 с.
22. Борисевич Н.М. Проблема легалізації евтаназії як законодавчого закріплення права пацієнта на гідну смерть / Н.М. Борисевич // Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції 17–18.04.2008, м. Львів. – Львів, 2008. – С. 34–37.
23. Довбуш О. Право на гідну смерть: історія і сьогодення проблеми / О. Довбуш // Право України. – 2002. – № 10. – С. 122–125.
24. «Є до чого прагнути!»: Україна посіла друге місце за темпами вимирання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://golospravdy.com/ye-do-chogo-pragnuti-ukraina-posila-drugie-misce-za-tempami-vimirannya/>.
25. Тривалість життя: українці і світ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.img.pravda.com/images/doc/5/3/5360898-trivalist-zhyttya-ukrainci-ta-svit-original.jpg>.